

Marina Vujčić
Sigurna kuća
(ulomak)

* * *

Imala si plan. Hrabar plan u koji si ulagala svaku minutu dok ga nije bilo kod kuće. To je trebao biti taj dan. Ima načina, mora ga biti, a ti si svoj pronašla. Tako se barem činilo.

Melitu si odvela kod svojih čim je on otišao na fakultet. Znao je da idete u posjet baki i djedu – jer ni do trgovine nisi išla a da on o tome nije obaviješten – ali nije znao da ćeš ti otići drugdje kad je tamo ostaviš. Kod tvojih te neće zvati jer već neko vrijeme ne želi imati posla s njima. Zato je trebalo danima razvijati strategiju za taj posjet koji mu se neće sviđati, kao što mu se ne sviđa bilo koji tvoj izlazak među druge ljude, bilo koja prilika da se povezuješ s nekim tko nije on. Meliti si stavljala u usta rečenice o tome kako joj baka i djed nedostaju, brinula se da ih izgovori u pravom trenutku, pazila da sve to zvuči nedužno, vodila računa o tome da ispadne kako nisi nimalo oduševljena što ideš svojim roditeljima – ali dijete je dijete, ne možete Meliti uskratiti baku i djeda. Takvi su kakvi jesu, roditelje ne biramo, bake i djedove ne biramo, odvedeš li je k njima na koji sat prestat će vas gnjaviti i oni i Melita.

Odobrio je.

Tek sad, u kaznionici, misliš koliko je bezumno da je on morao odobriti takav susret, da je morao odobriti svaki tvoj korak, da je to uopće bila tema u vašem zajedničkom životu i da je tebi to postalo normalno. Tada se podrazumijevalo, tada se nisi usuđivala preispitivati koliko je daleko otišao, koliko si ti daleko otišla pristajući na sve. Tada je samo bilo bitno da ga ne naljutiš, da ne isprovociraš neku misao koju će okrenuti protiv tebe i kojom će započeti nova tortura. Pogotovo u tom trenutku, kad si na pragu rješenja, kad si *guglajući* pa brišući povijest pretraživanja saznala da ne moraš na policiju i da smještaj u sigurnoj kući možeš zatražiti u Centru za socijalnu skrb.

Bilo bi ti lakše da si Melitu pavela sa sobom, ali čak ni u takvoj situaciji nisi htjela da o svom tati čuje nešto što ne bi trebala. Bilo bi ti lakše jer ne bi morala lagati još i roditeljima, koji bi te sigurno pokušali spriječiti da su znali kamo si se uputila. Njima si

rekla da ideš rješavati neku papirologiju, pribavljati dokumentaciju za natječaj na koji ćeš aplicirati. Kasnije, kad te smjeste u sigurnu kuću, bavit ćeš se time tko će i kako njih obavijestiti da si na sigurnom. Znaš da će te osuditi, znaš da će misliti da si poludjela kad si *njemu* to učinila, ali već su toliko zakasnili biti na tvojoj strani da više od njih to ne možeš ni očekivati.

U Centru si cijelu situaciju komprimirala u nekoliko rečenica. Muž ti je nasilan, dugo već trpiš zlostavljanje, želiš s djetetom u sigurnu kuću. Srce ti je tako snažno lupalo da si mislila da će otkazati. I tebi je samoj bio šok da nekome tako otvoreno, tako izravno i tako sažeto govoriš kako stvari stoje, ali žurilo ti se, iako si i sama prvi put *čula* kako stvari stoje jer nikad ranije to nisi naglas izgovorila. Strahovito ti se žurilo. Računala si koliko vremena imaš da odeš kući, spakiraš najnužnije, pokupiš Melitu, i već te polako počela hvatati panika da će on baš toga dana skratiti predavanje ili se iz nekog drugog razloga ranije vratiti kući.

Socijalna radnica se već naslušala priča poput tvoje. Vidjelo se da joj nije prvi put. Izradit će sigurnosni plan. Takav je protokol. No sigurne kuće, nažalost, ne zjape prazne. Pune su kao šipak. Baš tako je rekla – *kao šipak*. Mora provjeriti ima li mjesta u onoj u koju primaju i djecu. Ako nema, tražit će dalje. Može li djevojčica kod rodbine, kod prijatelja ukoliko ne bude mjesta u takvoj sigurnoj kući?

"Ne, ne dolazi u obzir da idem bez Melite. Molim vas."

Tek si se tada, kad si joj to rekla, rasplakala. Nisi uopće računala na tu mogućnost.

"Smirite se. Obavit ću par telefonskih razgovora."

Slušala si te razgovore.

Ne. Nema mjesta trenutno. Netko mora izaći. Mjesto se mora prvo osloboditi. Socijalna radnica nazivala je sigurne kuće i kolegice po drugim centrima. Bilo je mjesta u jednoj kući na jugu Hrvatske, u kojoj ne primaju djecu. Ne. Tamo ne želiš, to uopće nije opcija.

"Možete li se privremeno skloniti negdje? Kod obitelji? Prijatelja? Dok vam ne nađemo mjesto?"

Sve se u tom trenutku učinilo strašno pogrešnim. Toliko pogrešnim da si socijalnu radnicu počela uvjeravati da situacija nije *baš toliko* strašna, da nisi životno ugrožena, da možeš pričekati to mjesto koje se treba osloboditi. Sama si sebi djelovala onako kako te vidjela rođena majka: kao supruga koja preuveličava *bračnu svađu*, koja *od muhe radi slona*. U kući nemate oružje, dosad te još nije pokušao ubiti, nasilan je bez kobnih posljedica, ne bi ti trebao biti problem pričekati da se oslobodi mjesto u kući u koju možeš s Melitom. Toliko ćeš još izdržati. Uhodala si se, znaš kako s njim treba, pa evo i činjenica da si uopće došla, da si živa, da nemaš nikakve ozljede, da se danas slobodno krećeš dokazuje da imaš svoje mehanizme obrane, da znaš izbjeći rizične situacije – iako je rizične situacije preteška formulacija, nema tu nekog osobitog rizika osim onog da će se on naljutiti i postati neugodan.

Na kraju si počela preklinjati socijalnu radnicu da ti ne traži mjesto u drugim kućama, da ti jednostavno javi kad se oslobodi mjesto u onoj prvoj na popisu, da više ni sama nisi sigurna koliko je pametno da uopće ideš tamo jer on je sveučilišni profesor, izbit će skandal a sve skupa nije toliko dramatično, nisi još ni jednom završila u bolnici.

"Najbolje je da zaboravite sve, kao da nisam bila, nije još dotle došlo", rekla si joj na kraju tog monologa i, što je najgore, stvarno si tako mislila, zbilja si vjerovala da je dolazak u Centar bila pogreška koju sad nekako moraš ispraviti.

Onda ti je socijalna radnica objasnila da se ne može praviti da nisi bila, da postoji protokol, da je njezin posao zaštititi dijete i ako postoje saznanja da dijete živi u nasilnom okruženju treba ga izdvojiti iz obitelji, pa makar to značilo da ga se odvaja od oba roditelja.

Gledala si u onaj papir na kojem je radila bilješke dok je razgovarala s tobom, bilješke koje je sad prepisivala u računalu, vjerojatno u neku Excell tablicu u kojoj su druge žene koje je muž ili partner premlatio, u kojoj su i druga djeca koju treba skloniti na sigurno, a u tebi je rastao bunt, osjećaj da ne spadaš tamo, u tu tablicu, da vas dvoje niste *ta kategorija*, niste divljaci koji se tuku i kojima krv curi iz nosa i imaju šljive na očima, polomljene lične i druge kosti, niste *sloj* koji završava u crnim kronikama, bolnicama i zatvorima, niste dno ovog društva, ono dno koje je prepunilo sigurne kuće pa sad u njima nema mjesta. Vi ste više od toga, vi ste iznad, intelektualna elita kojoj su stvari mrvicu krenule po zlu, krema ovog društva koja nije ispala baš kako treba, nije se zgusnula ili se zgusnula malo previše u svoja četiri zida, nema Excella u koji

vas se može uvrstiti jer je kod vas to sve nekako iznimno, rekla bi sofisticirano kad bi se ta riječ za nasilje mogla upotrijebiti iako više nisi posve sigurna da je to uopće nasilje, ni u što više nisi sigurna, možda je on u pravu kad te cijelo vrijeme pokušava popraviti, možda je problem doista u tebi i možda je taj dolazak u Centar najveća pogreška koju si dosad napravila, najveća izdaja koju si mu priredila, najgori nož koji si mu zabila u leđa, finalni, krunski dokaz da ga nisi dostojna.

Htjela si jedino zgužvati taj papir na kojem je bilo zabilježeno tvoje ime, njegovo ime, Melitino ime, vaša adresa, jer taj papir je, dok se podaci ne unesu u Excell tablicu, jedini sramni dokaz vaše situacije i tvoje pogreške; ako ga sad uništiš djelatnica Centra za socijalnu skrb neće imati ništa, nikakve dokaze ni adute, i ti ćeš moći otići po Melitu i vratiti se s njom kući kao da se ništa nije dogodilo, barem ne nešto još gore od onoga što ti se događa svaki dan. Na to si se već naviknula, s tim znaš, stvar je samo u tome da moraš malo više paziti da ga ne razljutiš, da moraš biti mudrija kad biraš riječi i geste, da moraš vanjski svijet izostaviti iz svog razmišljanja jer evo što se dogodi kad probleme ideš rješavati izvan vašeg staklenog zvona, i taj Centar je vanjski svijet i već vidiš da ti to nije trebalo pa sad jedino želiš stisnuti *undo* strelicu na taj prizor, premotati film na trenutak kad dolaziš s Melitom kod svojih i onda ne odlaziš nikamo nego ostaješ s njom i s njima, onako kako on od tebe očekuje i kako ste se dogovorili.

No djelatnica Centra nije ti dopustila da odustaneš, rekla je da ona sad mora *postupati*, da je ona dužna *postupati*, samo ti nije objasnila što sve to postupanje uključuje. To ćeš na bolan način saznati tek kasnije, zasad si zadovoljna time da ona ne nastavlja zvati sigurne kuće po Hrvatskoj, da ti ne traži smještaj negdje daleko i da pristaje na varijantu da se vratiš kući dok se ne oslobodi mjesto u najpogodnijoj, u koju možeš s Melitom. I dalje imaš svoje grešne misli, svoje primisli za odustajanje, računaš na to da se uopće ne moraš javiti kad te nazove, da se možeš praviti mrtva ili se javiti i reći: Gospodo, ne znam o čemu govorite, pogriješili ste broj, to je neka zabuna, ne niste dobili Ladu Lončar, ja se ne zovem tako, nemojte me više uznemiravati.

Odjurila si iz Centra kao da bježiš od njega, a ne od mjesta na kojem te netko može spasiti od njega. Svojima nisi ni ušla u stan, samo si pozvonila i rekla da žuriš, da idete, da se Melita požuri, čekat ćeš je tu pred vratima jer ako uđeš previše ćete se zadržati. Žurila si kući kao da se vraćaš nečim dobrom i poželjnom, kao da je to ta sigurna kuća u kojoj trebaš biti, jedina sigurna jer ti je u njoj sve poznato, nema promjena na koje te

tjeraju socijalne radnice, nema velikih zahvata koji mijenjaju život, nema nepoznanica osim one jedne da nikad ne znaš kad će on poludjeti i prirediti ti još jedan privremeni pakao koji prije ili kasnije završi, ali ipak završi – za razliku od onog vanjskog pakla koji vjerojatno ne završava nikad jer vas on nikad ne bi ostavio na miru i uvijek bi vas tražio i svi bi ti postavljali milijun pitanja na koja nemaš odgovor. Zato je taj stan u koji će se on uskoro vratiti tvoja najsigurnija kuća, manje zlo koje ti je dobro poznato pa ti je s njim lakše izaći na kraj. Ako se stvari pogoršaju, ako to što drugi zovu nasiljem i ti počneš doživljavati kao nasilje jer te udario jače, urlao glasnije, ostavio na tebi više modrica nego inače – uvijek se možeš javiti na taj poziv iz Centra, mjesto će se kad-tad osloboditi i onda ćeš otići pa makar i potpuno nepripremljena, bez stvari i dokumenata, bez odjeće, bez Melitinih stvari i igračaka, bez pozdrava i oproštaja.

Ali sad – sad ideš kući.

Jer je sve izvan te kuće područje potencijalnih katastrofa još gorih od one jedne koju imaš tamo.

* * *

Točno znaš kako si ga dočekala onoga dana kad si bila u Centru. Kao da ga opet voliš. Čak si se i smiješila, zaboravljajući da i to može biti sumnjivo.

"Što je bilo, zašto se smiješ?"

"Zato što mi je drago da te vidim. Zato što sam skinula s vrata posjet svojim."

Toga ti je dana valjda odlučio vjerovati. Nikad nisi mogla znati kad će biti takav dan, ali bila si zahvalna na svakome, bez obzira na to što nije bilo opuštanja jer je već u sljedećoj minuti sve moglo poći po zlu.

Taj put nije pošlo po zlu u sljedećoj minuti, nego dva dana kasnije.

Ali ta dva dana dok si mu bila u milosti, dok je prividno sve bilo u redu, ti si, glupača, dvjesto puta pomislila kako nisi trebala otići u Centar i kako se prvom prilikom moraš tamo vratiti i socijalnoj radnici objasniti da je sad sve u redu, da povlačiš svoj zahtjev, da ste se muž i ti pomirili, da si paničarila bez veze i preuveličala problem.

Prvi od ta dva dana jednom te čak i zagrlio.

Drugi od ta dva dana pohvalio ti je ručak i nasmiješio ti se.

Treći dan policija vam je pozvonila na vrata.

* * *

Ti to nisi znala, a socijalna radnica zaboravila ti je spomenuti. Možda bi ti i spomenula da nisi onoliko paničarila i premišljala se i moljakala da sve zaboravi i pokušavala dohvatiti onaj papir s podacima. Možda je mislila da ti nema potrebe spominjati jer ti je dala brošuru s *Protokolom o postupanju u slučaju nasilja u obitelji*, a u njoj sve lijepo piše. Brošuru koju si bacila u prvu kantu za smeće čim si izašla iz Centra, ne samo zato što bi se bojala donijeti je kući, nego i zato što te više nikakav Protokol nije zanimao, zato što si se baš Protokola počela bojati više nego svog muža.

A u tom Protokolu koji je završio u smeću lijepo je pisalo da su *zdravstveni djelatnici, djelatnici socijalne skrbi, psiholozi, socijalni radnici, socijalni pedagozi i djelatnici odgojno-obrazovnih ustanova dužni prijaviti policiji ili nadležnom općinskom državnom odvjetništvu počinjenje nasilja u obitelji za koje su saznali u obavljanju svoje dužnosti*. Tvoja socijalna radnica poštovala je Protokol, samo ti je zaboravila napomenuti da će tvoj muž od policijskih službenika saznati da si ga prijavila. Jer u Protokolu također piše i to da se službena osoba u policiji, *u slučaju zaprimanja dojave o nasilju ili zaprimanja zahtjeva za pružanje pomoći osobi izloženoj bilo kojem obliku ili modalitetu nasilja u obitelji, dužna žurno i bez odgode uputiti na mjesto događaja radi pružanja intervencije, tj. provjere dojave ili zahtjeva*.

Ona dva dana prividnog mira dobila si samo zato što socijalna radnica počinjenje nasilja u obitelji za koje je saznala u obavljanju svoje dužnosti nije prijavila isti dan kad je za njega saznala nego tek sljedeći dan, a onda se policija nije žurno i bez odgode uputila na mjesto događaja radi provjere dojave, nego također dan kasnije. Tako bi bilo i da je netko u ta dva dana neprestano mlatio svoju ženu, u ta dva dana ona je mogla nekoliko puta postati mrtva, ali ti nisi o tome imala priliku ni razmisliti, nije te moglo zanimati što se događa u drugim stanovima i kućama, u drugim obiteljima i među

drugim parovima, ovo vaše je više na razini jednog dugogodišnjeg nesporazuma, neravnopravnog odnosa snaga, njegove dominacije, superiornosti s kojom ti ne znaš kako bi trebalo, posesivnosti koju mu ne znaš izbiti iz glave i vjerojatno tvoje potkapacitiranosti da učinkovito rješavaš probleme u svom braku.

Kad su vam pozvonili, policajac i policajka – jer Protokol i to propisuje: *kada je moguće, najmanje dva policijska službenika/ce (po mogućnosti različitog spola)* – on im je otvorio vrata.

Kad ih je uveo u dnevnu sobu bili su mu za leđima, a njegov te pogled usmrćivao na licu mjesta. Da nije bilo tog pogleda, ne bi dolazak policije ni povezala sa sobom. Ovako si odmah znala. Ta mržnja i prijetnja kojom te sasjekao između dva treptaja trepavica, u kombinaciji s nevjericom da si se usudila, bile su jasan znak da su došli zbog vas dvoje, zbog vas troje, da nije u pitanju ni neka rutinska ophodnja ni stradavanje nekoga iz obitelji. Ovdje ćeš stradati jedino ti. Kasnije, kad ostanete sami.

Melita se malo uplašila kad je vidjela uniforme, ali Protokol očito nije predvidio još jednu osobu u pratnji koja bi bila s djetetom dok službenici obavljaju odvojene razgovore s mamom i tatom pa ih je došlo samo dvoje iako su već večernji sati i podrazumijeva se da dijete ne može biti u vrtiću. Policajka je ipak odmah uočila problem i predložila rješenje: dijete može biti s mamom dok oni razgovaraju s tatom, može biti s tatom dok razgovaraju s mamom, to je u najboljem interesu djeteta, ali onda je tata ljubazno upitao djevojčicu može li pričekati u svojoj sobi dok striček i teta popričaju s mamom i tatom, to su neke dosadne stvari za odrasle koje će brzo završiti pa će se tata kasnije igrati s njom kao i svake večeri. Koliko lažnih riječi već u tih prvih nekoliko minuta, koliko milozvučnih *mamā* i *tatā*, igranja s tatom izmišljenog na licu mjesta, njegovog usiljenog smješkanja *velikoj curi* koja sad ima priliku pokazati da je *tatina velika cura*, ali ti ne dopuštaš da dijete samo čeka u sobi, vidiš joj zabrinutost u očima iako je htjela pokorno poslušati tatu kao i obično, i već tu postaješ netko tko komplicira bez razloga i odbija jednostavna rješenja.

Zato će tvoj muž, koji je očito navikao na takve tvoje *ispade*, bez prigovora uvažiti tvoje inzistiranje da Melita cijelo vrijeme bude s nekim od vas, evo on će je čuvati dok policajka razgovara s tobom, gospodin policajac i on pričekat će s Melitom da *to obavite*.

Policajka je otišla s tobom u kuhinju. *Pribaviti podatke i prikupiti obavijesti na način kojim će se osobi, za koju je prijavljeno ili se pretpostavlja da je žrtva nasilja, pružiti mogućnost da policijskom službeniku/ci neometano i bez straha u odvojenim prostorijama, bez nazočnosti počinitelja nasilja, priopći sve obavijesti relevantne za utvrđivanje počinjenog nasilja.*

I sad si joj morala *priopćiti obavijesti.*

Da nije bilo onog njegovog pogleda, da ti se strah u kostima nije obnovio pa onda još višestruko narastao, možda bi joj rekla sve ono što si mislila netom prije nego su vam pozvonili na vrata: da si pretjerala, da nije tako strašno, da se nitko ne treba uplitati, da ćete s vremenom to riješiti sami, da ljubav neke ljude jednostavno izbezumi i pretvori u monstume, ali negdje duboko u tim monstrumima i dalje postoji ona ljubav koja ih je u to pretvorila, ljubav čiju veličinu posesivno ponašanje zapravo dokazuje, jer da nije tako, da mu nije toliko stalo, bio bi ravnodušan i ne bi ga bilo briga gdje, kad, s kim, koliko, zašto i kako. Ne bi na svim tim odgovorima ni inzistirao.

Sad bi joj najradije rekla da te odmah povedu, tebe i Melitu, da vas strpaju bilo gdje, najbolje u neko atomsko sklonište, pa makar tamo zauvijek ostale, ali čuješ kako tvoj muž u susjednoj sobi policajca nasmijava nekom dosjetkom, čuješ kako se razdragano obraća Meliti, taj smijeh koji otamo dopire odmah te onesposobio, on je jasan znak da nemaš nikakve šanse, da će on opet pobijediti, da će svoj šarm i uvjerljivost opet dobro upotrijebiti, da će se potruditi da ispadne savršen otac pa čak i savršen muž, da će tvoja prijava biti protumačena kao nesmotren hir razmažene žene koja se sveti zbog neke gluposti poput cipela koje joj muž nije htio kupiti ili egzotičnog odmora na koji je odbija povesti; već ti je jasno da će sve biti evidentirano kao tipična bračna svađa koja je malo predaleko otišla, kao tvoja pretjerana osveta za neki puno manje pretjeran nesporazum za koji policija nije nadležna, za koji nije nadležna ni jedna institucija osim institucije braka koja je vaša i samo vaša; jer gdje bi državne institucije stigle kad bi držale oko na svakom braku, kad bi se bavile povišenim tonovima među supružnicima, intimnim problemima privremenog neprijateljstva koje se svakome može dogoditi; nepristojno je oduzimati vrijeme organima reda i mira koji imaju puno pametnijeg i važnijeg posla od posvađanih supružnika.

Ipak odlučuješ policajki kojoj moraš *priopćiti obavijesti* reći kako stvari doista stoje, na umu ti je onaj njegov pogled koji usmrćuje, na istinu te tjera strah od onoga što te čeka kad oni odu, kad te ostave s njim, pokušavaš reći ono što treba da se to ne dogodi, da te više nikad nitko ne ostavi s njim, ali kako tvoje *priopćavanje obavijesti* odmiče i tebi se samoj počinje činiti da tu nema materijala ni za kakve intervencije, ni za kakve radikalne poteze, jer to o čemu govoriš *samo* je grubost, vikanje, posesivnost, kontrola, alkoholizam, sve to zvuči kao strah od nezgodne naravi a ne kao životna opasnost, a policajka je zadužena za životnu opasnost, za ozljeđivanje koje trenutno nije u tijeku niti se njegovi tragovi na tebi vide niti su u najavi. Ona te pita je li ti prijetio ubojstvom, posjeduje li kakvo vatreno oružje, jesu li u svađe uključeni potencijalno opasni predmeti poput kuhinjskog noža, čekića ili nekog sličnog hladnog oružja, a ti joj na sva ta pitanja moraš odgovoriti: *ne, ne posjeduje, nisu*, i sad ti dođe da joj objasniš da postoji toliko načina na koje te može ubiti bez vatrenog ili hladnog oružja, na primjer golim rukama te ugušiti, na primjer gurnuti te s balkona na trećem katu pa poslije reći da si skočila sama, na primjer ugušiti te u kadi ili jastukom, na primjer podvaliti ti neki otrov ili te natjerati da ga popiješ, na primjer ubijati te sustavno u pojam dok sama ne skočiš s balkona, ali policajka je već eliminirala životnu opasnost, preduvjeti za životnu opasnost u tvom slučaju nisu transparentni, strah je zapravo prilično subjektivan, da ne kažemo proizvoljan osjećaj, a i za taj strah i za neslaganja koja u braku imate postoje legitimna rješenja, postoji razvod, postoji rastava odnosno fizičko razdvajanje bez pravnog postupka, postoji čak i zabrana približavanja iako u vašem slučaju nisu stvoreni uvjeti za izricanje te mjere jer nema nikakvih materijalnih dokaza o nasilju, postoji zakon, odnosno Zakon, u kojem točno piše da je nasilje u obitelji *primjena fizičke sile*, čak i ako nije nastupila tjelesna ozljeda, ali o toj fizičkoj sili, barem zasad, nema nikakvih dokaza; piše u tom Zakonu da je obiteljsko nasilje i *psihičko nasilje koje je kod žrtve prouzročilo povredu dostojanstva ili uznemirenost*, ali njega nisu zatekli kako vrijeđa tvoje dostojanstvo, a razina uznemirenosti teško je mjerljiva, uznemirenost nema svoju mjernu jedinicu, svi smo manje ili više uznemireni zbog ovoga ili onoga, bilo bi jako problematično privesti osobu samo zbog nečije uznemirenosti kad ta uznemirenost može biti i posljedica niske tolerancije na neugodne vanjske podražaje.

Iz dnevne sobe dolaze zvukovi koji upućuju na jednako poražavajuće zaključke, koji signaliziraju da su se tvoj muž i policajac jako dobro razumjeli, gotovo bi se moglo reći i sprijateljili; njihov te smijeh dodatno poražava, slutiš da je ugledni sveučilišni profesor

već zaradio titulu savršenog oca i muža, a o tebi je vjerojatno, govoreći pred Melitom u šiframa, već izgovorio laži koje možda uopće nisu laži, možda si sad već zbilja psihički nestabilna pa mu radiš ovakve probleme, možda je sve krenulo od neke dijagnoze koja još nije u tvom zdravstvenom kartonu samo zato što odbijaš pomoć koju ti je ponudio, na koju te nije prisiljavao zato što je i njemu samom sve to prilično nezgodno, ne samo u očima obitelji i prijatelja, nego i zbog njegovog ugleda u akademskoj zajednici i karijere; psihičke bolesti strahovito su sklizak teren, neka vrsta stigme koje se poslije nemoguće osloboditi i od koje ljudi bježe kao da si zarazan iako nisi bolestan ti nego tvoja žena, a on više ne zna kako da ti pomogne da se oslobodiš svojih paranoja, opsesivnih strahova zbog nepostojećeg nasilja, ne zna kako se nositi s tim uobraziljama koje te tjeraju da prijavljuješ nešto čega nema, ali sad shvaća da doista mora nešto poduzeti, vidi da je vrag odnio šalu i da tvoja bolest ugrožava ne samo vaš brak, nego i njegov imidž, a vi od tog imidža i ugleda živite, on vas hrani i odijeva, osigurava vam krov nad glavom i plaćene račune, ti si nezaposlena, možda je upravo u tome problem, u tome da imaš previše vremena razvijati svoje paranoje. Povremeno mora dignuti glas na tebe zato što se ponašaš nesuvislo i nelogično, to je jedini način da te vrati u stvarnost kad te tvoji psihički problemi preuzmu, ali ti onda taj povišen ton preuveličaš do neslučenih razmjera, proglasiš ga maltretiranjem, zlostavljanjem, životnom ugrozom, rastućom opasnošću; nedužne imenice u tvojoj interpretaciji postaju prijeteci glagoli u koje povjeruješ samo zato što ti nisu sve daske na broju.

Policajka ništa od toga što je on vjerojatno rekao policajcu nije čula, ali kao da jest, uvodi u svoje ponašanje prema tebi dozu sažaljenja koja nije ni blizu onom sažaljenju koje ti je potrebno, onom koje bi značilo da je shvatila u kakvoj si situaciji i zbog kojeg bi te uzela za ruku, odvela iz stana i pobrinula se da se više nikad ne vratiš. Ne. Njezino sažaljenje ima ton prigovora, u njezinoj glavi formulacija *jedna žena*, koju nije izgovorila ali joj je ispisana na čelu, ne znači ono što bi trebala, ne znači *žena u opasnosti*, nego znači *žena u teškom stanju*, znači *sirota žena*, *nesretna žena* koja od svog života radi dramu, a drame nema na vidiku kao što nema ni idealnog odnosa među supružnicima, kao što nema savršenstva ni u toj ni u bilo kojoj drugoj kući ni u prirodi, i jasno vidiš da joj je sad već naporno razgovarati s tobom, mogla bi se i razljutiti da nije već dobro uvježbala smirenost i profesionalnost, jer tamo negdje u ovom gradu, na nekoj drugoj

adresi, sad možda muž nasrće na ženu nožem, sjekirom, pištoljem, a ona ovdje s kolegom gubi vrijeme zbog povišenih tonova.

Sjećaš se da si se pred kraj tog razgovora zapitala ima li, ako već nema mjesta u sigurnoj kući, za tebe mjesta u azilu za napuštene životinje jer u tom času sebi nisi bila ništa više od životinje koja je svom gospodaru bila omiljeni kućni ljubimac dok mu nije dosadila – samo nikako da mu dovoljno dosadi da je već jednom ostavi na ulici, gdje se još može nadati nečijoj milosti.

Kad su napokon otišli, u tebi više nije bilo ni trunke života. Pitala si se kako nekome tko je živ uspijeva biti toliko mrtav.

* * *

Ima dana kad ti riječ *smrt* ništa ne govori. Kao da te se ne tiče, ta finalna imenica kojom si stavila točku na njegov život. To su valjda dani kad mozak ignorira činjenice.

Malo ih je, takvih dana.

Sad ti je sav život jedna velika kobna činjenica i ništa više.

Nisi mu dospjela ispričati, jer je to bilo poslije, jer više nije bio živ, da ti je odvjetnica dok si još bila u Istražnom rekla da su vas trebali primiti u sigurnu kuću sutradan. Melitu i tebe. Dan nakon tog utorka. Navodno je odobrenje stiglo na kraju radnog vremena pa su te odlučili nazvati sutra. Možda su i zvali, ne znaš. Već si bila privedena, a mobitel je valjda zvonio kod kuće te srijede.

Da je živ, sad bi ti sigurno rekao da si, ovako ili onako, završila u sigurnoj kući. Da ova u kojoj si sada ne može biti sigurnija.

Ne možeš vjerovati da je tvoj život, a onda lančano i njegov, ovisio o nečijem radnom vremenu. Da je to odobrenje stiglo u 14 ili u 15 sati, Melita i ti biste tog utorka smještene u sigurnu kuću, a on bi bio živ. Stiglo je oko 16, možda čak i oko 15:30, kad su službenice Centra već jednom nogom izvan zgrade. Zamišljala si stotinu puta taj dijalog koji vam je presudio.

"Gle, stiglo nam je odobrenje za Ladu Lončar."

"Pa kud baš sad? Nisu to mogli ranije poslati?"

"Nije sad stiglo, sad sam otvorila *mail*."

"Hoćeš je ti nazvati? Ja sam već u kaputu."

"Ajmo to sutra, žurim po malog u vrtić."

To je samo jedna verzija. Možda je bilo posve drukčije. Možda je ova druga bila u kaputu, a prva nekamo žurila. Možda taj dan više nisu ni pregledavale dolaznu poštu. Možda je *mail*, da ne griješiš dušu, doista stigao nakon što im je radno vrijeme već završilo. Možda ih je bilo više u uredu pa su konsenzusom zaključile da nije hitno jer i u bilješkama stoji da si i sama smatrala da nije hitno, da je malo nedostajalo da povučeš svoju prijavu i da si na kraju razgovora sa socijalnom radnicom izjavila da *nije tako strašno*.

Što god bilo, minute su odlučile o vašoj sudbini. O životu ili smrti. Minute i nečije pogrešne odluke, uključujući i tvoje.

* * *

Kad su policajac i policajka otišli iz vašeg stana onoga dana, prvo ste oboje šutjeli. Čekala si ono što te čeka. Mislila si da si gotova, da će ubiti boga u tebi. Gotovo ti je bilo svejedno kako ćeš završiti, samo si htjela da bude kraj, kraj svega, da prestane taj život koji živiš, koji navodno živiš jer ga više i ne možeš smatrati životom. Evo, učinila si nezamislivo, najhrabriju stvar koju ćeš ikad učiniti – jer nakon ovoga više nećeš imati priliku činiti ništa – prijavila si ga, bila si u Centru, zatražila si mjesto u sigurnoj kući, policija je o tome obaviještena, došli su vam na vrata, ali nitko nije učinio ništa da te spasi, nitko ništa da te zaštiti od njega, ne samo da si i dalje s njim u vaša četiri zida, nego on sad zna što si učinila, učinila si nezamislivo i neoprostivo, njemu iza leđa išla si strancima govoriti o njemu, o vama, izvjesila si vaše prljavo rublje na ogled, izložila ga tuđim prosudbama, govorila si o svome mužu i o vašem braku anonimnim službenicama pa sad više ništa nije anonimno, ništa nije samo vaše, ugrozila si njegov ugled i karijeru, pljunula na sve što ste bili, na sve što ste zajedno prošli, nepovratno

uništila sve prilike da sami popravite stvar, da te on formira u ženu kakva bi trebala biti, kakva si mogla biti da nisi sve upropastila.

Otišla si u Melitinu sobu, sjela s njom na tepih i pustila da se vješa po tebi, da te zasipa igračkama i pitanjima, ali nisi mogla ni govoriti ni prestati plakati iako si uvijek jako pazila da ne plačeš pred njom. Mislila si kako su ti to vjerojatno zadnji trenuci s njom, zadnji trenuci općenito, i kako nema toga što joj možeš reći da ima smisla, jer koje su to riječi koje bi se kasnije pamtile kao posljednje majčine, koji je to način za pamćenje na koji se majka može opraštati od kćeri, ako je zauvijek. Jer čak i ako te sad ne ubije, izbacit će te vani bez nje i nikad ti više neće dopustiti da je vidiš, porazit će te na svakom sudu na kojem se pokušaš boriti za nju, izbit će ti iz glave svaku ideju o tome da joj se ikad više približiš.

Plakala si i plakala, toliko si plakala da je Melita na kraju otišla tati reći da mama plače, a onda je tata s njom došao u sobu utješiti mamu.

I sad te prožima jeza od tog trenutka, od uspomene na nježnost kojom te tada porazio, jer bila je to zlokobna nježnost u koju bi možda netko drugi povjerovao, ali ti ne, ti znaš, ti si se već susrela s toliko lica njegove manipulacije, s toliko obrata njegovih raspoloženja, s toliko oblika neočekivanih poniženja i s toliko strategija poražavanja da već znaš da je to rat, da je to samo malo drukčiji početak njegove nove pobjede, nagazna mina na koju te ovaj put navodi da te jednom zauvijek raznese.

Sjeo je pored tebe na pod, grli te, mazi po kosi, briše ti suze dlanovima, ljubi te u oči i tepa ti kako će sve biti u redu.

"Smiri se, ljubavi. Sve će biti u redu. Sve."

Tebi od straha presušuju suze. Ono dvoje nisu još ni napustili vaš kvart, a ti mu već daješ novi povod da bude bijesan jer plačeš pred vašom kćeri, a to je jedna od strogo zabranjenih stvari, sve što ga može kompromitirati je strogo zabranjeno, a ti si ga prijavila za nasilje i sad plačeš pred malom, naravno da plačeš, ali on će ti sada, po tko zna koji put, pokazati koliko je velik, koliko je iznad svih tvojih otužnih pokušaja da ga banaliziraš, on će ti, po tko zna koji put, oprostiti neoprostivo, a ti onda kasnije sama sa sobom rješavaj svoju savjest i svoje neshvatljive ispade.

Ne može se reći da si se smirila, ali ne plačeš više pa se čini da jesi, tvoja te ravnodušnost trenutno plaši više od njegove reakcije, ispod jednog i ispod drugog čuči opasnost, životna opasnost, ali ne možeš se više bojati toga, što god bilo, moguće je da i strah ima svoj limit, da si iscrpila te spremnike do dna i sad si samo ljuštura koja ni na strah više nema svoje ljudsko pravo.

On Meliti objašnjava da je mama umorna, da je svima vrijeme za spavanje, da će se tata pobrinuti za sve, odvodi je u kupaonicu pa u krevet, priča joj priču za laku noć, čuješ mu glas ali ne razaznaješ sadržaj priče jer si zaokupljena time kako je to vježba za budućnost bez tebe, budućnost u kojoj će samo tata pričati priče prije spavanja, zaokupljena si ravnodušnošću koja prati taj osjećaj i time koliko ti je svejedno, od svih strašnih mogućnosti sad ti je najstrašnije tvoje odustajanje koje je preuzelo svaku tvoju stanicu, koje ti oduzima sposobnost da napraviš bilo što, koje ti ne da da ustaneš, da nešto kažeš, da vrištiš, da se boriš, da bježiš, da se zaključaš, da kroz prozor baciš neki predmet kao signalnu raketu, da porazbijaš sve suđe u kuhinji, da pozvoniš susjedima, da ustaneš i sama uspavaš svoju kćer, da nazoveš roditelje, policiju, hitnu pomoć, Magdu, bilo koga tko bi se zabrinuo kad već sama više nisi zabrinuta jer znaš, jer osjećaš da je ona budućnost bez tebe već počela, tebe nema, jednostavno ništa nije ostalo od tebe, a ono čega nema ne može se spašavati.

Zato te kasnije, kad je Melita zaspala, našao baš onako kako te je i ostavio, skvrčenu i sklupčanu na podu, na dnu tvog jasnog postojanja, činilo se da se malo i sažalio nad tobom iako danas znaš da nije, da mu je to odgovaralo jer je baš takvu krpenu lutku trebao za svoju predstavu, da mu je baš rekvizit poput tebe bio idealan za ulogu koju se sprema odigrati.

Odnio je tu krpenu lutku u krevet, pokrio je i ušuškao, a onda legao pored nje, priljubio se uz njezina leđa i zagrlio je onako kako se grle plišani medvjedići i druge nežive životinjice kojima smo se kao djeca obraćali kad nitko ne čuje i ne vidi jer su bile žive samo nama, a cijelom ostatku svijeta bile su nežive baš kao ti u tom trenutku, s jednim jedinim odraslim čovjekom na cijelom svijetu koji misli da si živa, da si njegova igračka koja je opet bila neposlušna pa će joj zbog toga stisnuti utrobu, baciti je u kut sobe, možda čak i cijelu raščerupati i otkinuti joj udove, ali ne još, ne danas, danas će joj opet pokazati koliko je milostiv i tolerantan, koliko je sposoban za oprost, koliko je

vrijeme koje je dosad uložio u svoju životinjicu vrijedno odgađanja njezine smrti za onaj trenutak kojim on vlada i koji on izabere, jer ne napuštaju plišane životinje nas svojom voljom, nemaju one taj privilegij da nam okrenu leđa nego ih mi odbacujemo kad nam dosade, kad se pokažu nedostojnima onako kako si se ti pokazala kad si svog vlasnika cinkala nekim nepoznatim ljudima koji vam zbog toga sad imaju pravo ulaziti u stan i čeprkati po vašim svetinjama i vašoj privatnosti.

S tim je mislima vjerojatno zaspao, jer on je zaspao. Ti nisi.

* * *

Sljedeća dva dana ponašao se kao da si bolesna. Zapravo si i bila. Dijagnoza: beživotna iako topla na dodir. Nisi se još ohladila, nisi umrla, ali da te netko tjerao da se prisjetiš kako se hoda, govori, misli, ništa ti od svega toga ne bi uspjelo. Čak ni kad bi ti Melita došla u krevet, nisi se mogla pomaknuti, nisi se mogla prisiliti na pokret, nisi mogla nagovoriti svoju ruku da se odvoji od posteljine i dotakne obraz svoje djevojčice.

Ta dva dana on te njegovao. Već imate to iskustvo, da si mu najupotrebljivija onda kad si neupotrebljiva. Tjerao te da se u krevetu pridigneš, da pojedеш juhu koju je skuhao, prinosio ti žlicu ustima, puhao u čaj da se ne opečeš. Iako ti se činilo da se svaki čas može dogoditi da ti vruću juhu ili čaj izlije na lice jer je pitanje osvete bilo samo pitanje trenutka, nisi se bojala. Ta dva dana bavila si se samo pitanjem može li se čovjek jednostavno ugasiti, može li odluka o odustajanju dovesti do odumiranja vitalnih organa jer to bi bio najzgodniji način da se ode, nema čina samoubojstva, nema nereda, samo gašenje organizma koje je kod tebe već počelo i samo treba u njemu ustrajati.

Ali on ti ne da da se ugasiš, hrani te, poji, nosi te do WC školjke da obaviš nuždu, prisiljava te na život jer mu trebaš živa, samo te živu može opet zlostavljati, samo te živu može dokrajčiti i nije na tebi da odlučuješ o tome, nije kraj kad ti kažeš da je kraj.

Treći dan natjerao te da ustaneš iz kreveta, da hodaš, da kružiš oko kuhinjskoga stola i garniture u dnevnoj sobi, odveo te na balkon da udahneš svježeg zraka, postavljao ti

jednostavna pitanja na koja se moglo odgovoriti s *da* i *ne*, samo da te navede da se oglasiš, da provjeri govori li njegova krpena lutka još uvijek: "Boli te nešto? Možeš li? Želiš da odemo doktoru?", a onda te dopratio u kupaonicu, tražio da se svučeš i uđeš u kadu u kojoj se već pjenila topla voda u koju te uronio da bi te okupao kao dijete. S tobom je kao s djetetom i razgovarao. "Nagni se naprijed da ti operem leđa." "Zatvori oči, sad ću isprati šampon." Na golo tijelo obukao ti je kućni ogrtač, posjeo te na poklopac zahodske školjke da ti osuši kosu, a onda te smjestio za stol u kuhinji, gdje je servirao večeru.

Pred njim nije bilo tanjura, on neće jesti, ali to ne spominje jer se radi o jednoj od onih poruka koje moraš sama dešifrirati, prepoznati u tom odbijanju hrane stav koji upućuje na gađenje prema dijeljenju trpeze s tobom, ili možda općenito gađenje prema primitivnim ljudskim spodobama koje u ovakvim situacijama vode računa o svojim crijevima, zadovoljavaju svoje primarne prizemne životne potrebe iako se sve oko njih urušava. Prije toga se po svoj prilici najeo, ali on je sad iznad toga, ne može jesti dok ti sereš po vašem životu, po svemu što ste imali.

Ali piti može.

Kad je ustao otvoriti butelju, znala si da je s tvojim bolovanjem gotovo. Osposobio te da nastavi gdje je stao, na tebi je samo da izdržiš. Čista si i sita, osovila si se na noge, tijelo ti radi, glas također, Melita je zaspala, a sad je napokon došao red na njega, zaslužio je nakon ove skrbi za tebe odgovore na neka pitanja koja ti je mogao postaviti odmah nakon odlaska policije, ali je bio toliko obziran i brižan da je čekao da se oporaviš, iako nije jasno od čega jer on je taj koji se treba oporavljati, on je taj koji je smrtno ranjen tvojom izdajom koju mu sad moraš objasniti.

Vino klokoće u grliću boce dok ga toči u svoju pa u tvoju čašu; ta druga čaša na stolu koje inače nema jer ti već dugo ne piješ s njim, jer je zajedničko pijuckanje vina uz večeru ili film ostalo tamo negdje u vašim počecima kad se činilo da ćete biti partneri u svemu, ta druga čaša sad izgleda zlokobno, ona je tu da te zbuni i zavara, ona je neki njegov novi rukopis mučenja koji je možda smišljao ona dva dana dok te njegovao, ili mu je upravo sad spontano došlo da bude malo kreativniji u oblicima torture, da

napravi razliku kad si već ti napravila razliku u vašem obrascu življenja koju mu sad moraš objasniti.

"Dobro jesi li ti normalna?"

To će reći gotovo šaptom, vjerojatno zato da bi ti pokazao da, za razliku od tebe, vodi računa o tome hoće li vas čuti Melita, susjedi, muha na zidu koja sad ima više šanse preživjeti od tebe. Nasilnici viču, a on, evo, šaptom razgovara s tobom, on, za razliku od tebe, zna da su vaši problemi samo vaša stvar i nikad mu, ni u milijun godina, ne bi palo na pamet da ikad ikome kaže o tebi nešto loše, koliko god bila nepodnošljiva i nedostojna, jer ti si njegova žena i on bi tvoju čast i tvoj integritet branio u svakoj situaciji, pa čak i u ovoj koju si mu priredila.

Šutiš. Na pitanje jesi li normalna mogla bi odgovoriti samo da nisi normalna, da više ne možeš biti normalna u životu koji nije normalan, u braku koji nije normalan, ali to bi ga razbjescilo još više od tvoje šutnje, koja će ga također razbjesciti.

"Čuješ li ti mene?"

"Čujem."

"Koji ti je kurac bio? Koji kurac?"

"Ovo nije normalno. Ovo između nas nije normalno."

"Naravno da nije normalno kad ti nisi normalna."

Ramena ti se tresu, počinješ plakati.

"Prestani! Da se nisi usudila plakati!"

Više ne šapće. Gura ti čašu u ruku.

"Pij!"

Otpiješ gutljaj. Nemaš izbora. On sebi toči ponovno jer je njegova čaša već prazna.

"Što si im rekla? Govori!"

Govoriš mu što si im rekla. Da ga se bojiš. Da te izolirao od svih i od svega. Da te optužuje za stvari koje nikad nisi i nećeš napraviti, da je grub prema tebi, da te šamara, pribija uza zid, naziva pogrdnim imenima, više na tebe, da je posebno grub kad popije, a pije sve više i sve češće, da te učinio ekonomski ovisnom o njemu, da ti ne dopušta da se zaposliš, da te ponižava i omalovažava, da se bojiš za svoj život, za svoju psihičku stabilnost koja je već ozbiljno narušena, da vam dijete odrasta u nasilnom okruženju, da ne možeš više tako živjeti, ali bojiš se otići jer ti on prijeti da će te pronaći, ne dopušta ti da povedeš dijete a bez nje ne možeš, bojiš se toga što će učiniti ako odeš.

Sve to ionako piše u zapisniku djelatnice Centra pa mu više ništa ne moraš prešućivati, iako ništa od toga vjerojatno nije završilo u policijskom zapisniku jer im je on objasnio da ništa od svega toga nije istina, pa i sad se, evo, drži kao da ništa od svega toga nije istina.

Sad on šuti, pušta te da strepiš, ustao je i s čašom u ruci kruži oko stola za kojim sjediš, svaki put kad prolazi iza tebe očekuješ da će ti tu čašu razbiti o glavu ili će je razbiti o stol, a onda batrljak čaše koji mu je ostao u ruci zariti u tvoj vrat ili leđa ili prsa ili gdje god mu se u tom trenu učini da je zgodno. Šuti i kruži, to traje i traje i traje, butelja je već prazna, njegova čaša je prazna, a u tvojoj je još vina jer ne piješ i jer ti poslije više nije naredio da piješ, iako bi ti jedno pijanstvo sad jako dobro došlo, možda bi to što slijedi, što god bilo, bilo bezbolnije da se napiješ.

Ali ti se nećeš napiti. Toliko toga nećeš. Da sad odjednom nekim čudom postaneš slobodna, više i ne znaš što bi uopće trebala željeti, više i ne znaš što propuštaš jer se ne sjećaš što se sve može propustiti i željeti.

"Tako dakle."

Evo, rekao je nešto. Sad će vjerojatno uslijediti tirada što je sve učinio za tebe, što je sve otprio s tobom, koje je sve tvoje felere morao podnositi, što ti je sve morao opraštati, a ti mu nakon svega zabiješ nož u leđa, izdaš ga na najodvratniji mogući način; ako te nešto mučilo, iako nema nikakve osnove za to da te išta muči, jesi li mogla to reći njemu, jesi li mogla ovako sjesti i razgovarati kao što sad *lijepo* sjedite i

razgovarate, je li ti i u jednom trenutku palo na pamet da upropaštavaš ne samo vaš brak, nego i njegovu karijeru od koje živite, je li ti jasno da se dosad već toliko puta sažalio nad tobom i zadržao te samo iz samilosti jer kamo ti uopće možeš otići, o kakvom ti odlasku uopće trabunjaš kad nemaš ni posao ni stan ni prihode ni soli u glavi ni sposobnosti za život bez njega.

"Gospođa bi me, dakle, napustila."

Kad počne govoriti o tebi u trećem licu, znaš da će postati još gadnije. Uvijek je tako. Možda mu je tako jednostavnije jer onda to više nisi *ti*, postaješ *ona*, neka strankinja koju su mu podvalili, osoba koju nije htio u svom životu nego se ona tu silom ugurala, a sad je se nekako mora riješiti.

Primjećuješ da je nervozan zbog prazne butelje, otvorio bi drugu ali ne sviđa mu se za to imati svjedoka, već je dvaput krenuo prema ostavi pa odustao, mora se prvo riješiti *gospođe*, a *gospođa* ga ionako želi napustiti pa će joj on to lijepo omogućiti, on poštuje gospođine želje, ali ona to nikad nije znala cijeniti.

"Gubi se!"

To je, zapravo, najljepše što ti je mogao reći, upravo je to ono što želiš – izgubiti se iz njegova stana i života, ali želiš to u množini, želiš čuti *gubite se* koje se odnosi na tebe i Melitu, želiš da svoju kćer zamrzi kao tebe i da vas nikad više ne poželi ni vidjeti ni čuti, ali toga nema, to nije opcija, samo si ti ovdje višak.

Ipak ćeš pokušati, iako je to scena koju ste reprizirali već nekoliko puta i nikad nije završila po tvome: krenut ćeš prema vratima Melitine sobe, on će se ispriječiti između tebe i tih vrata, zabraniti ti da uđeš, ponoviti da iz tog stana možeš otići jedino sama, jedino praznih ruku jer tu ništa nije tvoje, sve one krpice koje imaš on ti je kupio, kad odeš brisat će njima pod i glancati namještaj, ti nemaš ništa svoje, sve što si imala on je zaradio, od mobitela do gaćica, tvoja bilanca je čista nula, kao što si i sama nula, ništica, ništarija, ti si jedno veliko Nitko i Ništa, samo takva možeš izaći kroz ta vrata pa da vidimo kako nule kreću od nule, kako napuštaju svoje dobročinitelje.

Sve se to i ovaj put odigrava, samo si zaboravila koliko mu se svidjelo kako si zadnji put, kad te izbacio iz stana, na otiraču poslušno čekala da ti se smiluje i pusti te natrag u stan. I ovaj put odreći će se šamara i udaraca u korist osjećaja da nad tobom ima toliku moć, poput gospodara koji će psa pustiti s lanca znajući da ga neće napustiti; osim toga ne smije više ostavljati na tebi tragove, sad je već evidentno da si dovoljno luda da obilaziš institucije, na tebi ne smije biti nikakvih dokaza o tom navodnom zlostavljanju o kojem lažeš naokolo. Izgurao te vani gotovo nježno, lagano pritišćući tvoja leđa, veća sila nije ni bila potrebna jer se nisi opirala, noć na otiraču činila se podnošljivijom od noći u kuhinji s njim, to si olakšanje osjetila čim si čula kako je za tobom okrenuo ključ u bravi.

Nisi odmah spuznula na otirač, nisi znala koliko će ovaj put trajati pa si još neko vrijeme stajala pred vratima leđima oslonjena na njih. Možda te ovaj put pokupi ranije, zna da si potpuno gola ispod kućnog ogrtača, zna da je i to dodatni razlog zašto nećeš izaći na ulicu ili zvoniti susjedima, zna da si u međuvremenu prestala računati na pomoć policije, nema fizičkog sukoba na koji se možeš pozvati, nema životne opasnosti, opet je to samo poniženje, a poniženja nisu njihova domena ni odgovornost. Njima se možeš obratiti samo ako te počne mlatiti, ako nasrne na tebe nekim oružjem, može biti i hladno i vatreno, svejedno je, ali mora ti život biti u opasnosti i to po mogućnosti da ga zateknu na djelu, da pristignu baš kad mu je šaka u zraku ili nož na tvome vratu, inače je sve rekla-kazala, tvoja riječ protiv njegove, a riječi nisu dovoljne, potrebna su djela, krivična djela, djela koja se ogrješuju o zakon, odnosno Zakon, a toga ovdje nema ni u tragovima.

Opet si na otiraču, nakon nekog vremena postalo ti je naporno stajati, još nisi povratila snagu iako to u tvom slučaju ne zvuči suvislo jer snagu nisi ni imala. Iz stana ne dopiru nikakvi zvukovi, ali sigurna si da je već otvorio drugu butelju, jedino ne znaš hoće li ga ta druga onesposobiti ili okuražiti za nastavak. Ako ga onesposobi, zaspao će, a to znači da ćeš pred vratima ostati cijelu noć, da ćeš mu ujutro morati pozvoniti kad susjedi počnu izlaziti iz svojih stanova. Ako ne zaspi, vratit će te u stan ranije, samo što je teško, jako teško, izvagati što je gore za tebe, koje je od ta dva zla ipak mrvicu manje. Jedino što znaš jest to da sad ne smiješ otići, da ne možeš ostaviti Melitu i već počinješ kovati hrabar plan kako ćeš sutra, kad on ode na fakultet, potrpiti u vreću samo Melitinu odjeću i njezinog medvjedića, nazvati Magdu iako je nisi čula više od

dvije godine, iako u tom razdoblju nisi odgovorila na više njezinih poziva i poruka, zamolit ćeš je da vas primi na tjedan-dva kod sebe u stan, vikendica više nije opcija jer je on, naravno, u vrijeme kad je "imao rak", izvukao iz tebe gdje si bila ona dva tjedna kad si ga napustila. Ako te Magda odbije, ne znaš što ćeš, ali nešto ćeš smisliti, mogla bi nazvati svoju sestru iako već dugo ne razgovarate. Znaš da je blokirala tvoj broj, ali u memoriji imaš fiksni broj njezinog stana, ne vjeruješ da će ti spustiti slušalicu kad ti u glasu čuje očaj i strah, objasniti ćeš joj da vas je on razdvojio, da je u zabludi ako misli da je ne želiš vidati, da ti je ona, kao i mnogi drugi, bila zabranjena. Pregrist ćeš ponos i zamoliti Ninu da te primi kod sebe ili makar da ti posudi nešto novca za nekoliko dana jeftinog hotela, hostela, svratišta, a onda ćeš opet otići u Centar i reći im da je hitno, da vas smjeste bilo gdje na sigurno, da požure proceduru, nećeš biti izbirljiva, ući ćeš u bilo koju sigurnu kuću koju ti ponude. Prevrćeš u mislima Melitinu odjeću, što ne smiješ zaboraviti, taj popis koji radiš u glavi trenutno te održava na životu, hladno je u stubištu a ti si polugola, nemaš ni čarape iako si ih htjela obući kad te brisao poslije kupanja, htjela si obući i čarape i gaćice i potkošulju, ali pravio se da te ne čuje, pomislila si tada da mu moraš ostati gola jer planira posegnuti za tobom, silovati te onako kako to i inače radi kad te uzima protiv tvoje volje samo što ti nije dozvoljeno tu volju izraziti pa te strah tjera na pristanak, ali on je očito već tada znao da će te izbaciti, tvoja mu je golotinja ovaj put trebala da te onesposobi za bijeg i da te još malo više ponizi.

Ne znaš koliko je prošlo, ali čuješ njegove korake u hodniku, čuješ okretanje ključa i odjednom su vrata širom otvorena, ali njega nema da te za kosu povuče natrag u stan, promijenio je pristup, želi da uđeš sama, opet se čini da imaš mogućnost izbora, prvo si imala izbor istrčati iz zgrade, sad imaš izbor ući ili ne ući, neka se zna da si sama odlučila što god odlučiš. Ušla si i produžila ravno u Melitinu sobu, legla pored nje cvokoćući i tresući se i od hladnoće koja ti je ušla duboko pod kožu, i od straha, jer znaš da ne može biti kraj bez njegove završne riječi i njegove presude, pa makar ta presuda bila samo ona da si ništavna i nedostojna da nosiš njegovo prezime, ono koje te je sam natjerao uzeti kad ste se vjenčali.

Nisi se još stigla ni pokriti da se malo utopliš, a on je došao po tebe, sad te vuče za kosu prema kuhinji jer ne može vjerovati da si namjeravala leći i spavati, ne može vjerovati da se nakon svega usuđuješ prkositi mu tako iako znaš da niste završili

razgovor, iako znaš da mu još štošta moraš objasniti. Ne vičeš jer ne želiš probuditi Melitu, šuti i on dok te izvlači iz sobe i sve ti to govori tek u kuhinji gdje te posjeo na radnu plohu, tamo je ono osvjetljenje pod kojim mu neće promaknuti ni jedna tvoja laž. Na stolu je i druga butelja prazna, treća je već otvorena, ona tvoja čaša u kojoj je bilo ostalo vina također je prazna, ali nije ni nužno njegovo pijanstvo dokazivati praznim čašama i bocama, sve mu je to vino u krvavim očima, u jeziku kojim zapliće dok ti objašnjava gdje je sve započelo, dok te podsjeća na onaj prethodni *razgovor* nakon kojeg si završila na otiraču i nakon kojeg si otišla u Centar, a dobro znaš da mu tada nisi odgovorila na pitanja, da mu nisi priznala tko ti je sređivao ono zaposlenje, s kim si se njemu iza leđa dogovarala, s kim si vjerojatno u vezi jer zašto bi se čovjek inače oko tebe trudio i brinuo se za tebe.

Ali istina njemu ne zvuči kao istina, nikad i neće, on je već odlučio da nešto skrivaš i stvarno više nema smisla da ustraješ u svojim lažima, samo trebaš reći istinu i on će prestati, zaboravit će sve tvoje pizdarije, uključujući i onu da si ga prijavila. Baš je ta prijava dokaz da se iza onog zaposlenja nešto krije jer si otišla u Centar baš kad ti je to pokvario, kad te spriječio da odeš na razgovor za posao, to dokazuje koliko ti je bilo stalo da odeš među te ljude među kojima je sigurno taj netko s kojim očito već neko vrijeme mutiš.

Nemaš se više snage braniti, najradije bi izmislila neku laž koja odgovara toj njegovoj istini, samo da prestane, da te ostavi na miru, ali nisi u stanju izmisliti tog jednog čovjeka koji mu treba, svog navodnog ljubavnika, samo ga preklinješ da te pusti, podsjećaš ga na vino koje je popio, pokušavaš mu reći da u tom stanju ne može razgovarati, da tu ništa nije suvislo, da njegove pretpostavke ne drže vodu, ta voda curi na sve strane iz svih rupa priče koju pokušava ispričati, koju traži da mu ispričaš.

Zbog toga se pretvara u životinju, tko si ti da procjenjuješ njegovo stanje, tko si ti da mu mjeriš decilitre ili litre, tko si ti da svaljuješ na njega krivnju za situaciju u kojoj ste sada, krivnju koja ide na tvoju dušu jer da nisi takva kakva jesi mogli ste već oboje mirno spavati. Grabi te prvo za ramena i trese kao da će ona jedina istina koju on želi čuti ispasti iz tebe onako kako zaglavljene komadić hrane ispadne iz dušnika ako ga na silu istjeraš. Heimlichov zahvat na Lončarev način. Onda te hvata za vrat, za taj dušnik u kojem je istina zapela. Prvo jednom rukom, a onda objema. Guši te i shvaćaš da taj

stisak ne popušta, da je prizor koji upravo proživljavaš zadnji koji ćeš doživjeti. Tvoja odjavna špica. Na trenutak si potpuno pomirena s tim. Od svih načina da mučenje prestane, taj je najradikalniji, ali ne možeš više. Ako je to život, nisi za njega više zainteresirana. Došlo ti je da mu olakšaš, da prestaneš pružati otpor, da prestaneš pokušavati doći do zraka. U tom stisku, u smrti koja slijedi, bilo je rješenje.

A onda je Melita zaplakala tamo u sobi.

Posramio te njezin plač. Kako si mogla biti spremna na umiranje, zaboraviti na dijete koje te treba, bježati od života, kakav god bio, u kojem ona više neće imati majku? Eto što ti je učinio.

I on je čuo Melitu, ali nije te puštao. Nisi još priznala. Priznaj pa će te pustiti da budeš majka.

Pokušala si ga odgurnuti, ali nisi imala šanse. Pokušala si vikati, ali samo je jednu ruku s tvog vrata premjestio na usta da te ušutka. Ona na vratu i dalje te gušila. Gušila te sad i ova druga jer ti je njome začepio i usta i nos.

Melita te iz sobe dozivala.

Mamice!

Više ni atom kisika nije mogao do tvojih pluća.

Pluća su zakazivala, ali mozak je bio djelomično živ. Tu negdje iza tebe je držač kuhinjskih noževa. Ruka ti je zapela za njega dok si uzmicala prema zidnim pločicama ne bi li se oslobodila stiska koji će te ugušiti. Sad više nema sumnje da hoće, njegova je potreba da te kazni prešla granicu bezumlja, a količina vina pomutila mu je razum do mjere da se sutra ne bi ni sjećao kad i kako te ubio.

Nož.

Napipala si mu dršku kad te Melita treći put dozvala.

U sljedećoj sekundi ta je drška stršala iz njegovih prsa.

Kasnije, kad su ti sudili, nazvali su to *ubojstvo u prekoračenju nužne obrane*.
Prekoračenju. Nužne. Obrane.